

Chăm sóc, nuôi dưỡng đé

1. Chọn giống

Chọn đé giống bố mẹ là tơ mới biết gáy, đé mái chưa sinh sản, to, khỏe mạnh nhất trong đàn, không dịch bệnh, dị tật (đu râu, chân...).

2. Chuồng trại

Cao ráo, yên tĩnh, thoáng mát có mái che mưa che nắng, xung quanh có lưới đề phòng mèo, chuột bắt đé, có rãnh nước đề phòng kiến xâm nhập gây hại cho đé...

Chuồng nuôi và thiết bị chăn nuôi:

– Chuồng nuôi: Chuồng nuôi có thể là xô, thau, khay, chậu... có nắp đậy nhưng phải đảm bảo yên tĩnh, thoáng mát. Nắp đậy, có thể là cái lồng bàn hoặc nắp xô đục nhiều lỗ tạo thông thoáng, ban ngày mở ra, chiều tối đậy lại để phòng tránh đé bay đi và mèo, chuột bắt đé... Trước khi nuôi phải rửa sạch, phơi khô chuồng nuôi và trang thiết bị phục vụ chăn nuôi đé.

Tùy theo phương tiện và điều kiện nuôi mà bố trí số lượng nuôi hợp lý. Nuôi đé giống bố mẹ (ép đé) trong xô có dung tích 40-50 lít thì thả 20 đé cái, 10 đé đực. Trong xô 80-80 lít thì thả 30 đé cái và 15 đé đực...

– Thiết bị chăn nuôi: Rế tre, máng đé, máng thức ăn, nước uống cho đé đơn giản, có thể dùng vỏ nghêu, hoặc làm bằng xi măng, đồ sành sứ kích thước không quá lớn nhằm hạn chế đé con té chết (đường kính khoảng 10-15 cm, dày khoảng 1,5-2,0 cm, sâu khoảng 0,5-1,0 cm).

Trong chuồng nuôi, có rế tre (rế để xoong nồi đường kính 15-20 cm) hay vỉ tre, rế có lỗ nhỏ (dày) nuôi đé con mới nở đến 25 ngày tuổi, loại thưa nuôi tiếp theo đến thu hoạch. Xô loại 45 lít xếp khoảng 10 rế, xô 80 lít thì 15 rế. Rế xếp chồng lên nhau tạo khoảng trống để máng đé, máng thức ăn, nước uống cho đé. Đất dùng trong máng đé là đất sạch, toi xốp, ẩm vừa phải, có độ dày 3 – 4 cm (có thể dùng đất sạch trộn với xơ dừa xay). Không dùng đất có kiến, đất bị nhiễm hóa chất độc hại... Trên cùng phủ một lớp cỏ cho đé ăn, ở, sinh trưởng phát triển và sinh sản...

Thức ăn: Thức ăn chủ yếu của đé là cỏ, cám hỗn hợp (thường dùng cám gà con), nên xay cám thành bột cho đé ăn, bảo quản nơi khô ráo, không mưa nhiều một lúc dễ bị mốc. Cho ăn thêm rau xanh, cải ngọt, cà rốt, củ sắn, cỏ tươi... Có thể cho đé ăn thêm miếng dưa hấu (nhớ cắt bỏ phần ruột đỏ), lấy phần sát vỏ, không để nhiều. Cần lưu ý thức ăn chỉ ăn trong ngày, còn dư phải bỏ, không cho đé ăn mầm đậu các loại, chúng sẽ bị rụng râu, chân mà chết.

Đé mỗi ngày một trưởng thành, nên lượng thức ăn ngày càng tăng lên tùy thuộc vào sức ăn của đé. Hàng ngày nước được phun sương để giữ ẩm và cho đé uống.

3. Chăm sóc nuôi dưỡng

* Chăm sóc nuôi dưỡng đé sinh sản:

– Thả giống: Theo tỷ lệ 1 trống/2 mái. Xô nhựa nhỏ thả 15 đẻ trống và 30 đẻ mái vừa mới trưởng thành. Xô nhựa lớn 80 lít có thể thả 25 đẻ trống và 50 đẻ mái.

– Đẻ trứng: Sau khi thả giống 2-3 ngày đẻ đẻ trứng vào máng đẻ.

Dấu hiệu đẻ sắp đẻ: Đẻ mái thường thụt lùi và chọc cây kim nhọn sau đuôi xuống đáy xô. Lúc này ta đặt máng đẻ vào là đẻ leo lên đẻ ngay (trong máng đẻ đã đẻ sẵn đất sạch tơi xốp và đủ ẩm).

Khi đẻ có dấu hiệu sắp đẻ ta đặt máng đẻ vào xô nuôi để bố mẹ hàng đêm cho đẻ đẻ. Cứ sau mỗi đêm máng đẻ được lấy ra đưa đi ấp, tối đến đưa máng mới vào xô nuôi để đẻ đẻ tiếp. Mỗi đêm 30 con đẻ mẹ có thể đẻ hàng nghìn trứng vào máng đẻ. Đẻ chỉ đẻ trong vòng hai tháng là thải loại.

Đẻ rất nhát, vì vậy ta nên đẻ máng đẻ vào buổi tối. Mỗi tối đẻ vào một máng đẻ, sáng hôm sau lấy máng đẻ ra đẻ vào xô ấp trứng ở một khu vực khác.

– Ấp trứng: Xô ấp trứng được thiết kế như sau:

Bỏ một lớp đất xốp vào đáy xô, cao khoảng 1cm, rộng khoảng 3cm. Đẻ 3 máng trứng vào chính giữa xô, phủ lên một lớp cỏ mỏng, mỗi ngày phun nước 1-2 lần để giữ ẩm. Hoặc trước khi cho máng trứng vào xô ấp trứng, ta chuẩn bị hai khăn bông vuông (loại khăn lạnh lau mặt ở các nhà hàng), nhúng nước ướt rồi đặt dưới đáy thùng ấp, sau đó đặt máng trứng trên khăn ướt và dùng khăn ướt thứ hai đã nhúng nước đặt lên máng trứng để giữ độ ẩm. Sau khi đã làm xong các việc nói trên đặt nắp thùng lại. Cứ 3-4 ngày, thay khăn ướt một lần để giữ độ ẩm. Nhiệt độ cần cho trứng nở khoảng 25-30°C (nhiệt độ phòng). Sau 8-12 ngày là đẻ nở. Khi thấy đẻ đã nở hết, ta lấy khay đẻ ra khỏi xô ấp và chuyển đẻ con vào xô ương nuôi riêng.

Đẻ đẻ đẻ nhiều và đẻ con khỏe mạnh, cần lưu ý: Vệ sinh chuồng nuôi và thiết bị chăn nuôi sạch sẽ, khô ráo, máng thức ăn phải được che đậy, tránh nước gây nấm mốc... Sau đó, để máng đẻ vào đáy xô lệch sang một bên, bên kia để một máng thức ăn, một máng nước, úp chông rế lên, phủ lên rế một ít cỏ tươi. Phun nước dạng sương lên cỏ tươi mỗi ngày 1-2 lần tạo nhiệt độ trong xô 25-30°C. Sau khi đẻ đẻ một ngày, chuyển máng trứng sang thùng ấp và đặt máng đẻ khác vào trong xô nuôi. Có thể dùng thùng các-tông loại dày hoặc khay nhựa có kích thước 60 x 40 x 20 cm để ấp trứng, mỗi thùng có thể đẻ 8-10 máng trứng. Thùng ấp phải kín, có nắp đậy (dùng lưới muỗi), theo dõi hàng ngày, tránh kiến gây hại...

* Ương nuôi đẻ con:

Đẻ con mới nở, ta chuyển sang ương nuôi riêng trong xô nhựa, trung bình khoảng 1.000 con/xô 80 lít. Lúc này ta để thức ăn của gà con xay nhuyễn vào cho đẻ mới nở ra ăn, ngày 2-3 lần và bỏ vào xô nuôi một lớp cỏ tươi non cho đẻ con trú ẩn và nhấm nháp. Mỗi ngày tiếp tục phun nước 1-2 lần để giữ ẩm và cho đẻ uống. Ương nuôi đẻ con đến 20 ngày ta chuyển sang nuôi đẻ thịt thương phẩm.

* Nuôi đẻ thịt thương phẩm:

Đặt rế, máng thức ăn, nước uống, phủ cỏ tươi như nuôi đẻ đẻ nhưng số lượng nhiều hơn (400-500 con với xô 80 lít, 300 con ở xô 45 lít). Chăm sóc và phun nước ngày 1-2 lần, tránh nước đọng, ẩm mốc trong xô, tránh để thức ăn tồn dư, ẩm ướt, hôi mốc và không để máng đẻ trong xô nuôi như nuôi đẻ đẻ.

Ngoài ra, có thể làm chuồng nuôi dế bằng xi măng, kích thước một ô rộng 1 m x dài 1,2 m x cao 0,5 m, mặt tường nhẵn tránh dế bò ra, che đậy bằng lưới phía trên, nuôi 1.000 con/m². Chuồng xây xong cần ngâm nước cho hết chất xi măng. Xung quanh chuồng làm rãnh nước tránh kiến, côn trùng xâm hại... Chồng vào 25 rế, tạo khoảng không cho dế. Cũng cần chăm sóc như nuôi trong xô, chú ý phun nước (dạng sương) 2-3 lần/ngày.

Thức ăn tinh cho ăn hàng ngày, thức ăn thô xanh rau, củ, quả các loại thì 2-3 ngày mới cho ăn một lần, nhưng chỉ ăn trong ngày, thức ăn còn dư phải bỏ. Riêng cỏ xanh có thể 2-3 ngày mới cho ăn và thay mới một lần.

Dế con được 20 ngày, chuyển qua nuôi dế thịt thương phẩm khoảng 45 ngày thì có thể thu hoạch (800-1.000 con được 1 kg), xuất bán thịt hoặc tuyển chọn dế tơ làm giống nuôi đến 60 ngày thì cho phối giống sinh sản.

Chú ý: Dế sắp trưởng thành tới đến thường hay bay đi kiếm ăn và hoạt động tình dục... Vì vậy, chiều tối ta nên đập nắp xô lại sáng sớm mới mở ra cho thoáng mát.

Thu hoạch: Dùng vợt nylon nhỏ thu hoạch, cho vào thùng giấy cùng với rế, cỏ tươi di chuyển xa để không chết. Có thể đông lạnh sau khi rửa sạch dế bằng nước sạch hoặc nước muối 2% và cho vào khay đông lạnh.

Chăm sóc nuôi dưỡng dế đơn giản, ít vốn, ít dịch bệnh, dễ thực hiện mang lại hiệu quả kinh tế cao, ai cũng có thể nuôi được.

4. Phòng và trị bệnh

Với phương châm phòng bệnh là chính, thực hiện tốt chương trình 3 sạch: ở sạch, ăn sạch, uống sạch. Đặc biệt, khi thời tiết hoặc môi trường sống thay đổi, cần phải vệ sinh, chăm sóc nuôi dưỡng thật tốt để tăng cường sức đề kháng, chống stress gây hại cho dế...

Dế ta thường hay bị một số bệnh, nhất là bệnh đường ruột.

Bệnh đường ruột:

– Nguyên nhân: Có thể do mật độ quá cao, chuồng nuôi quá nóng ẩm hoặc chuồng nuôi bị nước đổ vào lẫn phân, thức ăn gây ô nhiễm môi trường hoặc thức ăn bị ôi mốc, nước uống lẫn phân, dơ bẩn, mất vệ sinh...

– Triệu chứng: Dế đang ăn uống, khỏe mạnh bình thường, đột ngột bỏ ăn chỉ uống nước rồi yếu dần, râu gãy ngang, phân nước trắng đục, 7-10 ngày sau thì dế chết. Bệnh này rất dễ lây lan sang những con ở cùng một xô, rất khó trị.

– Phòng và trị bệnh: Phòng bệnh hơn chữa bệnh. Phòng bệnh là chính bởi khi chúng ta phát hiện ra triệu chứng thì đã muộn. Tốt nhất nên giữ gìn vệ sinh chuồng nuôi sạch sẽ, khô ráo, thoáng mát, thức ăn, nước uống phải thay rửa hàng ngày...